

Rezumat

Cuvinte cheie: Dao, De , Qi primordial, Vidul originar, Ying-Yang, Gol-Plin, suflul armonic, vitalitatea qi-ului și a ritmului și rezonanța divină, cultivarea qi-ului, viziunea artistică, omul ales(junzi), omul sfânt, autenticitate, sinceritate, sfințire, obârșie, întoarcere, dăinuire, unitatea contradicțiilor, complementaritatea lucrurilor opuse. armonia și unitatea dintre Cer, Pământ și Om.

Scopul cercetării noastre doctorale își propune, între altele, scoaterea din ascundere a unor noi date conceptuale și teoretice menite să rafineze înțelegerea specificului filosofiei, eticii, esteticii și artei chineze și, prin aceasta, să aducă o modestă contribuție la apropierea, înțelegerea reciprocă și dialogul intercultural, care au deja o veritabilă tradiție, dintre cultura chineză și cultura română. Totodată, cercetarea noastră își propune să vină în sprijinul iubitorilor de artă și să le ofere acestora date conceptuale, criterii culturale și intelectuale menite să-i ajute în aprecierea și evaluarea artei vizuale chineze într-o strânsă conexiune cu gândirea filosofică și estetică specifică acestei mari și vechi culturi. Ipoteza noastră de lucru, pe care o argumentăm pe parcursul cercetării, constă în ideea că atmosfera spirituală, reflecția filosofică și estetică, reprezentările etice și morale au modelat într-un mod inconfundabil practicile artistice specifice picturii, poeziei și caligrafiei din lumea culturii tradiționale chineze.

Așa se explică de ce, pe parcursul întocmirii acestei teze, am întreprins o activitate de documentare și de cercetare asupra surselor estetice în etica și filosofia antică, începând cu Lao Zi, Zhuangzi și Confucius, *Cartea Schimbărilor*, continuând cu alte opere realizate de-a lungul mileniilor.

Astfel, textele filosofilor chinezi din antichitate pe care-i invocăm și cităm pe parcursul lucrării, reflectă în operele lor trăsăturile fundamentale care stau la baza culturii și a esteticii chineze, precum și la baza creației artistice concepute ca o exprimare a eticii și a moralității, a armoniei dintre om și natură, a armoniei supreme între individ și univers.

În gândirea filosofică chineză, individul și universul sunt două expresii diferite ale unei singure armonii supreme, distincțiile dintre cele două fiind întotdeauna complementare în crearea întregii armonii a existenței.

În concepția chinezilor din antichitate, frumosul înseamnă și bun, iar bun înseamnă și frumos, iar cele două caractere au strânsă legătură cu virtutea și divinitatea. Astfel, lumea mundană este conectată permanent la lumea metafizică.

Cercetarea mea doctorală care s-a focalizat pe explorarea practicilor artistice daoiste și a reprezentărilor teoretice ale acestora în toată complexitatea lor de manifestare, a încorporat în mod firesc considerațiile generale privind viziunea filosofică și spirituală chineză tradițională asupra lumii.

Astfel, în partea întâi a tezei, *Gândirea filosofică chineză și conceptele ei fundamentale* am încercat să expun în cele cinci capitole distincte având drept scop identificarea cadrelor generale istorice și hermeneutice ale jocului semantic dintre plin și gol în cultura chineză. Structurată ca un racursiu, lucrarea trasează, prin exploatarea textelor-sursă originale, semnificația generală a vidului, a lui Dao, a Suflului primordial și a principiilor Yin-Yang, acordând un rol semnificativ vidului cu funcția de germene și totodată de revelator, în forma vidului noumenal și a celui fenomenal. Este subliniată fluiditatea transformațională a gândirii chineze care se distanțează de modelul gândirii europene și de cadrele de gândire fondate pe cauzalitate și determinism.

În partea a doua am abordat problema cum gândirea estetică inspirată din filosofia antică se reflectă în arta chineză precum pictură, caligrafie, poezie, muzică, opera tradițională, arhitectură și amenajare a grădinilor, și viziunea artistică *yi-jing* sau imaginea conceptuală artistică considerată sufletul artei chineze, fiind o condiție necesară pentru estetica artistică și literară și un factor indispensabil și important în aprecierea frumuseții artei.

De asemenea în partea a doua au fost explicați termenii speciali, des întâlniți în creația și critica de artă (pictură, poezie și caligrafie) cum sunt: *Qi* - sulful vital, *Qi yun sheng dong* - vitalitatea sau armonia *Qi*-ului și a ritmului, *shen yun* - rezonanța divină, *Yin Yang hu bu* - complementaritatea *Yin* și *Yang*, întrepătrunderea *Gol-Plin*, estetica *Vid-liniște*, *Gang Rou* - ferm și maleabil ș.a.m.d., toate fiind bazate pe gândirea estetică din etica și filosofia antică.

Partea a treia are drept scop identificarea surselor esteticii chineze în etica și filosofia chineză, pornind de la *Cartea Schimbărilor*, texte filosofice daoiste și confucianiste.

Partea a treia se concentrează pe modul cum gândirea estetică *Gol-Plin* este reflectată în poezia, pictura și caligrafia chineză și, ca o consecință, pe nașterea termenului *Cei trei perfecți*. Am abordat legătura dintre pictură, caligrafie și poezie așa cum comentează Su Shi în opera lui Wang Wei: „Gustând poezia lui zăresc o pictură, privind pictura lui simt farmecul poeziei, poezia

sălășluiește în pictură, iar pictura trăiește în poezie – un poem este o pictură invizibilă, iar o pictură este un poem vizibil”¹.

Partea a patra are drept scop identificarea surselor esteticii chineze în etica și filosofia chineză, pornind de la *Cartea Schimbărilor*, texte filosofice daoiste și confucianiste.

Așa cum reiese din comentariile despre *Yi Jing*: Dao care întemeiază Cerul se numește Yin și Yang, Dao care întemeiază Pământul se numește ferm și maleabil, Dao care întemeiază Omul se numește omenie și dreptate. Din sensul transformării fizice derivă, fără dificultate, cel al devenirii morale și spirituale a omului.

Astfel, Confucius însuși face apel la Dao, îi conferă nu atât valoare ontologică, cât valoare etică, punându-l în relație cu *De*-virtutea și *Ren*-omenia: „Hotărârea rezidă în Dao, stăpânirea rezidă în virtute, sprijinul rezidă în omenie, călătoria rezidă în artă” sau „Întru Dao adevărat întreaga voința să-ți fie, perseverează în împlinirea Virtuții, nu te abate de la Omenie și bucură-te de artă.”

În cultura chineză, valoarea supremă rezidă în unitatea cu Dao (Absolutul). Cartea lui Laozi *Dao De Jing* este alcătuită din trei părți: partea despre Dao, partea despre Virtute și partea despre Omul Sfânt.

În ultima parte a tezei am introdus și estetica *Dan* – (plan, fad, detașare) unul dintre conceptele estetice chineze inspirate de etica și filosofia chineză antică, care au avut influențe nu numai în artă, ci și în relațiile umane, în caracterul unui om, în guvernare. *Dan* este un concept filosofic care provine din filosofia daoistă. „*Făptuiește fără să făptuiești, săvârșește fără să săvârșești, gustă ce-i fără de gust... Socotește că ce e mic, e mare și că ce e puțin, e mult. La ură răspunde cu bunătate.*”² Sau „*Dao când e rostit, e searbăd și nu are gust; ascultându-L, n-ai ce s-auzi; folosindu-L, nu-L poți secătui!*”³ Lao Zi ia *Dan* ca trăsătură de bază a lui Dao care este fundamentul tuturor lucrurilor din univers. Această caracteristică determină și conceptul filosofiei vieții. Despre acest concept Wang Bi comentează următoarele: „*Fă-ți sălășluire prin nefăptuire, fă-ți învățătură prin nevorbire și să iei Dan ca pe gustul cel mai rafinat.*”⁴

Arta chineză este „arta de a crea concepte”. În chineză există o sintagmă “Dao al picturii” sau principiile picturii. Idealul estetic, stilul artistic, individualitatea și principiile culturale,

---

¹ Su Shi, *Dongpo Tiba*, Ed. Renminmeishu, 2008, p. 208.

² Lao Zi, *Dao De Jing-Cartea despre Dao și Virtute*, trad. Su Yan, Ed. Herald, 2009, cap.63.p.154

³ Ibidem, cap. 35, p.105.

⁴ Wang Bi (226-249 d.Hr), *Exegeza lui Dao De Jing*, Ed. Xilengyinshe, 2017, cap.35.

constituindu-se într-o simbioză perfectă dinte Dao și Ji (tehnică). Dao este responsabil de temele din pictură, dar și de principiile artistice și stil estetic. O pictură este o imagine concretă care îl reflectă pe Dao. Prin urmare picturile îl pun pe Dao în valoare, iar Dao face ca picturile să se înalțe. Pictorii de valoare sunt preocupați să-l asimileze pe Dao, prin rafinarea abilităților lor prin esențializarea lui Dao în operele lor. Dao nu este doar o noțiune filosofică din care se inspiră niște concepte estetice, ci și Dao din viața socială, culturală și spirituală.

Arta chineză posedă dimensiuni morale și cosmologice, exprimând la fel de mult un sistem de etică ca și relația cu lumea și poate chiar principiul universului, ea cheamă într-adevăr întreaga ființă a artistului în acțiune. Spre deosebire de raționamentul preponderent analitic și rațional al Occidentului și al limbilor sale, gândirea chineză este o gândire puternic holistic-sintetică, iar limbajul artei de asemenea este structurat holistic-sintetic. Un lucru nu se definește doar în caracterul său, nu este căutat în absolut, izolat, ci în relativitatea și relația sa cu un câmp, iar percepția chineză asupra lumii este legată în special de o definiție a ordinelor cosmice și uman-sociale care funcționează în armonia cu natura și în care toate lucrurile și ființele sunt integrate la un loc specific (dar variabil).